

INTERVJU

NAREĐIVATI ILI SAVETOVATI

Davni razgovor sa kardinalom Jozefom Racingerom – danas papom Benediktom XVI

POZNATO JE KOLIKO JE PRETHODNOM papi, Jovanu Pavlu II bilo stalo do obnavljanja jedinstva Crkve. Čak se nadao da će to jedinstvo biti uspostavljeno za vreme njegovog pontifikata. Međutim, te nade su se pokazale kao veoma varljive. Ponekad izgleda da smo od jedinstva sve dalje i dalje. Ne samo što su se zvanični odnosi Vatikana i Moskovske Patrijaršije, najveće pravoslavne pomesne crkve, poslednjih godina vidno pogoršali (zbog imenovanja katoličkih biskupa u Rusiji, zbog ukrajinskih unijata, zbog krize na Balkanu...), nego je i u javnom mnjenju ruskih pravoslavaca, u stavu običnih vernika prema Zapadu, prema ekumenizmu i katolicizmu, došlo do oštrog zaokreta – od znatiželje, dobronamernosti, otvorenosti, jasno izraženih još pre petnaestak godina, do odbojnosti i zatvaranja po nekim karakteristikama bliskog onome što obično nosi oznaku fundamentalizma. Naravno, ove promene su najpre imale svoje dnevno-političke uzroke. Međutim, što vreme više prolazi, dnevna politika se pokazuje kao sve trajnija orijentacija, kako u slučaju američkog angažmana u Iraku, na primer, tako i uvređenog manevrisanja Moskve koja se oseća zapostavljena i izigrana. Običan vernik se u svemu tome ne snalazi samostalno. On manje-više sledi ono što mu se kaže.

Pa ipak, dolazak novog pape odmah je izazvao i špekulacije o tome neće li baš njemu poći za rukom ono što prethodni nije mogao da uradi. Bilo je znakova da je Benedikt XVI spreman za otvaranja i da čini konkretne korake (razgovor koji je imao sa »disidentskim« teologom Kingom). I u Srbiji se pisalo da je novi papa »prihvatljiviji sagovornik« od starog. Ali, sve je to još uvek jako malo da bi se moglo išta pouzdanije zaključiti. Možda nije na odmet da pročitamo intervju o odnosu prema (ruskom) pravoslavlju i nekim, s tim odnosom povezanim pitanjima, koji je tadašnji kardinal Racinger dao pariskom pravoslavnom časopisu »Beseda« još pre 20 godina, kada nad njim nije stajalo teško breme papstva. Intervju tada nije objavljen jer je časopis u međuvremenu prestao da izlazi, a sa Jozefom Racingerom je razgovarala Tatjana Goričeva.

Danas se mnogo govori o ekumenizmu. Dosta se radi u tom pravcu. Meni, međutim, izgleda da je »ekumenski pokret« sve do sada bio veoma površan, suviše »optimističan«. Šta Vi o tome mislite?

Mislim da je nesumnjivo, da smo dužni da idemo u pravcu »nepodeljene«, jedinstvene Crkve. Ali, danas postoji i takav ekumenizam koji ne teži za istinom, ne primećuje dramatičnost problema, ekumenizam koji se pre zasniva na zajedničkom neverovanju, nego na zajedničkoj veri. Neka nas Gospod čuva takvog ekumenizma! Odustajanje od sopstvene vere i tradicije nas neće zbližiti, jer bi to bilo samo lažno jedinstvo. Treba da idemo u dubinu. Stoga mi se čini da je danas još rano da govorimo o mogućnosti opšteg, međukonfesionalnog pričešćivanja, jer za sada nemamo zaista jedinstven i produbljen prilaz Euharistiji.

Treba se naoružati strpljenjem i ne žuriti. Nikakvi diplomatski kontakti i susreti tu neće pomoći. Jedinstvo ne može da bude nešto samo ljudsko, izgrađeno prema našim željama. Jedinstvo u Hristu nije takvo. Samo strpljenje, čekanje pravog trenutka, molitva i smirenje mogu da nas dovedu do pravog ekumenizma. I ako se to desi, to u početku neće biti na nivou »institucija«, nego veoma konkretno, u dubini.

Koliko poznajete rusku kulturu i duhovnost. Šta Vam je posebno blisko u toj tradiciji?

Posle rata, kada sam počeo da studiram teologiju, pročitao sam, naravno, celog Dostojevskog. Čitao sam Solovjeva. Zatim sam naišao na knjigu izabranih odlomaka ruskih filozofa-slovenofila. Pročitao sam je s oduševljenjem. Kod vas Rusa volim duboku, mističku dimenziju vere, koja tako pomaže nama katolicima da se oslobodimo »juridičkog« i racionalnog pristupa istinama. Zadivljen sam i unutrašnjim ognjem ruske vere, njenom strasnošću. Naravno, kod raznih autora nalazimo različite stvari. Dostojevski je, na primer, već u 19. veku doživeo i promislio sve što je postalo temeljni problem našeg veka. On je prorok koji je postavio dijagnozu savremenim bolestima, opisavši sve ćorsokake i mogućnosti slobode, bunta, nihilizma.

Ukratko rečeno, u Pravoslavlju me privlači baš taj »unutrašnji život«, život »iz sredine«, iz unutrašnjeg viđenja. Harizme monaškog života, s jedne strane, i ocrkovljeni narod, s druge. Vera i pobožnost se u tom narodu nikada nisu gasili. Crkvena hijerarhija nije uvek bila slobodna od kompromisa, ali se ruska crkva pre svega držala na narodu, mada je i hijerarhija važna. Ovako bih rekao: mene zadivljuje, najpre, jednostavnost, snaga i ocrkovljenost narodne vere, zatim i mistička dubina Pravoslavlja, i najzad istorijsko-filozofsko i proročko viđenje sveta u ruskoj kulturnoj tradiciji.

Pravoslavna teologija i filozofija su u suštini personalističke. Ličnost – kako Ličnost Boga, tako i ličnost čoveka – u centru su svega. Osnovni problemi života se takođe rešavaju sasvim »personalistički«, zahvaljujući ispovesti, razgovoru sa duhovnikom. U našoj crkvi nije uobičajeno da se sa vernicima razgovara jezikom enciklika i dekreta. Kakav je Vaš odnos prema hrišćanskom personalizmu?

Rekao bih da je personalizam, nesumnjivo, veoma značajan pojam za nas, hrišćane. Stoga smo mi, na Zapadu, 20-tih i 30-tih godina doživeli buđenje personalističke misli. Danas su mnogi zaboravili da je pojam »ličnosti« došao od svetih otaca. Učenje o Svetoj Trojici takođe u sebi sadrži pojam »lika«, ličnosti. Pa i sam Bog je Ličnost. Prema tome – personalizam je potpuno hrišćanski pristup stvarima. Loše je to što su se 20-tih i 30-tih godina ograničavali samo na odnos »ti« i »ja«, na peripetije ovog odnosa. Sve je tonulo u ljudsko, u psihologizam. Zaboravljene su bile bitne dimenzije stvarnosti. Na primer to, da mi, kao ljudi, nosimo u sebi tvornost, tvorevinu. Etičke norme, to još nije sve. Mi u sebi nosimo ideju Tvorca. I naša ličnost, sve strukture ličnosnog opštenja, treba da budu povezani s onim što papa Jovan Pavle II naziva »prirodom«. Ja radije kažem »tvorevina«.

Mislím da u istočnoj tradiciji, u tradiciji duhovnog rukovodstva i starčestva, odnos između starca i njegovog duhovnog čeda ne može da se svede na »psihološke« ili »etičke« elemente. I ovde učestvuje »tvorevina«.

Nama, pravoslavnim, odluke Katoličke crkve ponekad izgledaju isuviše apstraktne, »neličnosne«. Na primer, enciklika povodom toga da je svaka primena sredstava protiv začeca – greh. Ja sam, na primer, videla da u Brazilu umire mnogo dece, i čini mi se da u tako siromašnim zemljama (ali i u bogatim, iz drugih razloga) treba donositi »elastičnije« dekrete. U Pravoslavnoj crkvi nema takvih problema. Kod nas se o svemu odlučuje pre svega u razgovoru sa duhovnikom. Čini mi se da apstraktnost katoličkog pristupa dovodi do toga da jerarhe malo ko sluša, dovodi do razvodnjavanja svesti.

Katolička crkva ne naređuje, ona savetuje. Sredstva protiv začeca – to je i pitanje o tome da li ljudski odnosi pripadaju samo čoveku. Porodica je povezana sa celokupnom tvorevinom. I sa Tvorcem. Stoga »priroda« treba da je prisutna i u odnosima između muškarca i žene.

U Brazilu, kao i u drugim zemljama Trećeg sveta, porodični odnosi su često komplikovani neodgovornošću muškaraca, koji se prema ženama odnose cinično i prezrivo. Da, sve je to tragično.

U Brazilu, crkva je suočena sa čitavim nizom ozbiljnih problema. Loše je i to što tamo još uvek nema sopstvenog sveštenstva, nego sveštenici dolaze iz Evrope. Ali sada u bogoslovijama već ima više brazilskih studenata.

Pređimo na nešto drukčiju problematiku – posle II Vatikanskog koncila (ali i pre toga), moglo se primetiti izvesno gašenje liturgije u katoličkom svetu. Mnogi su izgubili svest o tome šta je to liturgija, mnogi pokušavaju da sami »izmisle« nešto, što bi moglo da zameni liturgiju. Kao veliki stručnjak za ta pitanja, kojem liturgičko nasleđe leži na srcu, kako Vi gledate na taj problem.

Tridesetih godina ponovo smo otkrivali liturgiju. Pokušavali smo da se vratimo onim njenim oblicima koji su bili najsavršeniji, najzreliji. Međutim, ta traganja su postepeno dovela do duboke krize: mnogi su počeli da misle kako je liturgija prosto proizvod stvaralaštva, njegov izraz. A sve je upravo suprotno: veličina liturgije je baš u tome da tu stupamo u sferu nečega što nije stvoreno ljudskim rukama. Na to kao da smo zaboravili. Liturgiju sada ne otkrivaju, nego smišljaju. Mislim da je vreme da na Zapadu ponovo otkrijemo veliku »objektivnost« liturgije. I to bogatstvo neće biti dato nekoj posebnoj liturgijskoj zajednici, nego Crkvi u celini. Takva liturgija će zadovoljiti svaku ličnost. Jer, ličnost ima potrebu ne za tim što ona sama stvara, nego za tim što dobija kao dar. Smatram da danas ima sve više ljudi koji nisu zadovoljni tom amaterskom »liturgijom«, i da se u novom pokolenju sve više budi težnja da se otkrije izvorna liturgija. Taj »povratak kući« biće mučan i težak. Ali, ovde će nam pomoći unutrašnja snaga vere i rastuća potreba ljudi u sadašnjem trenutku.

(preveo Pavle Rak)